

Ảnh: Nguyễn Đình Toán*

TRẦN TRUNG SÁNG

Trong những giai thoại độc đáo về Đại tướng Võ Nguyên Giáp, người ta thường gọi khoảng sở thích riêng tư về âm nhạc của Đại tướng là những nốt lặng, hay nói một cách thân mật và yêu kính: Anh Văn và những khoảng lặng. Những khoảng lặng ấy từng đem đến biết bao kỷ niệm xao động lòng người. Sinh thời, nhạc sĩ Trịnh Công Sơn đã từng ứa lệ khi bắt gặp hình ảnh anh Văn ngồi khoan hoà thư thái cùng phu nhân nghe đêm nhạc Văn Cao - Trịnh Công Sơn - Phú Quang dưới vòm trần sang trọng Nhà hát Lớn Hà Nội trước đêm Noel tháng 12.1994...

Có lẽ hãy khởi đầu từ câu chuyện xảy ra vào đêm trước ngày tấn công cuối cùng tiêu diệt đối A1 (Eliane 2) ở Điện Biên Phủ trong năm 1954, trên nhật báo New York Times, tác giả Antoine Audouard nhắc lại kỷ niệm việc Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã cho loa lớn phát vang một bài hát để cả tập đoàn cứ điểm nghe. Đó là bài hát "Le chant des partisans" nổi tiếng của quân kháng chiến Pháp trong thế chiến 2. đĩa nhạc này được quân báo mua từ Hà Nội mang lên theo yêu cầu của Đại tướng, nhằm mục đích này.

Vào đêm tối đầy bóng đêm đen đe dọa ấy, khoảng 10.000 lính Pháp nghe thấy từ các chiến hào Việt Minh đang siết chặt tập đoàn cứ điểm sắp hấp hối những lời ca:

"Ami, entends-tu le vol noir des corbeaux sur nos plaines ?

Ami, entends-tu les cris sourds du pays qu'on encha#ne ?

Ohé, partisans, ouvriers et paysans c'est l'alarme, Ce soir l'ennemi conna#tra le prix du sang et des larmes..."

(Bạn có nghe tiếng bầy quạ đen lượn trên đồng ruộng của ta?

Bạn có nghe tiếng quê hương bị gồng cùm đang rên xiết

Hỡi du kích, công nhân và nông dân, đây là giờ điểm báo

Đêm nay, quân thù sẽ biết thế nào là giá của nước mắt và máu đã đổ ra...)

Antoine Audouard viết: "Nghe thấy từng giai điệu quen thuộc trong đêm, trái tim mỗi người lính Pháp dường như bị xé toạc". Người ta khó hình dung được, vị tướng traten tài ba lỗi lạc không chỉ quyết tâm đi đến chiến thắng quân thù bằng súng đạn, mà còn bằng cả trái tim nghệ thuật.

Trên thực tế, nhiều năm về sau, trong cuộc sống thường nhật, Đại tướng Võ Nguyên Giáp thể hiện rất rõ sự yêu thích âm nhạc và ông đã trở thành người chơi piano khá điêu luyện. Cô giáo Nguyễn Thị Hồng Hạnh (vợ nhà văn Đào Vũ), người đã dạy Đại tướng từ những phím, nốt piano đầu tiên cho biết: "Tôi không chọn cách gọi long trọng là Đại tướng Võ Nguyên Giáp mà thường gọi anh Văn cho gần gũi, dù anh hơn tôi đến tận hai giáp. Với tôi, anh Văn là người anh đáng kính và cũng là một trong những học trò xuất sắc nhất mà tôi từng hướng dẫn chơi đàn piano. Vào khoảng đầu thập niên 1960, tôi kèm đàn piano cho tướng Lê Liêm (Phó chủ nhiệm Tổng cục Chính trị QĐND Việt Nam). Anh Văn chơi thân với anh Liêm, thấy vậy cũng ngỏ ý muốn học. Chừng đầu 1963, tôi bắt đầu hướng dẫn piano cho anh Văn mỗi tuần

2 buổi. Dù chỉ học để thư giãn cho bớt căng thẳng vì công việc nhưng anh học rất nghiêm túc, chăm chỉ luyện tập. Trong những năm tháng đó, tôi cùng gia đình đi sơ tán ở tận Bắc Giang nhưng vẫn thu xếp về Hà Nội dạy đàn đều đặn cho anh mỗi tuần. Anh Văn thông minh lắm nên tiếp thu kỹ thuật piano nhanh, bèn đến mấy anh cũng không bỏ học. Mỗi tháng tôi giao chừng 2 - 3 bài mới nhưng anh Văn đều thuộc hết. Nhiều kỹ thuật khá khó, nhất là đối với người nhiều tuổi mới bắt đầu học lại càng khó hơn nhưng bàn tay anh điều luyện lạ thường trên phím đàn".

Cũng theo cô giáo Hồng Hạnh: "Tôi còn nhớ, anh Văn rất mê dân ca Việt Nam, đặc biệt là dân ca quan họ Bắc Ninh. Sau các bài luyện kỹ thuật, những bài đầu tiên anh yêu cầu dạy là làn điệu: Trống cơm, Qua cầu gió bay, Cò lả hay những bài hát về Tây Nguyên, Chiến thắng Điện Biên... Hai năm sau, tức là năm 1965, tôi bắt đầu đi du học ở Liên Xô thì anh Văn cũng tạm ngừng học đàn. Lúc này, anh đã thạo rất nhiều bản nhạc trong nước, ngoài nước. Anh Văn đặc biệt mê piano. Tôi còn nhớ như in, trong thời gian du học, có lần nhân chuyến thăm Liên Xô, anh Văn còn tranh thủ nhờ tôi ôn bài. Dịp đó, nhiều bản nhạc dân ca Việt Nam đã vang lên ngay trên đất Liên Xô bên cạnh những bản Elise của Beethoven, Rondo của Mozart... qua những ngón đàn khá ngọt của anh. Đầu những năm 1970, tôi về nước và tiếp tục dạy đàn cho anh Văn. Sau này, khi đã thành thạo, anh rất thích chơi 4 tay (2 người cùng đánh một bản nhạc trên một đàn) với tôi.

Anh là một trong những học trò giỏi nhất tôi từng dạy đàn".

Tuy nhiên, tình yêu âm nhạc của Đại tướng không dừng lại ở đó, mà đặc biệt, Đại tướng còn có

Ảnh: Nguyễn Đình Tấn

mối quan hệ khá khấn khít với nhiều nhạc sĩ tài hoa. Trong những bộ ảnh chân dung về Đại tướng, nhà nhiếp ảnh Nguyễn Đình Toán từng ghi được bức ảnh Đại tướng Võ Nguyên Giáp ngồi kể bên nhạc sĩ Văn Cao, cả 2 người đều có gương mặt trầm tư, đau đáu, đầy tâm sự, bên cạnh là chai rượu không mở. Nhà nhiếp ảnh còn nhớ rõ: "Bức ảnh ấy chụp vào vào ngày 6 Tết Nhâm Thân 1992. Đại tướng Võ Nguyên Giáp lãnh đạo Quân đội Nhân dân Việt Nam đánh bại liên tiếp thực dân Pháp, phát xít Nhật và Đế quốc Mỹ. Còn nhạc sĩ Văn Cao là tác giả của Tiến quân ca, bài Quốc ca đã vang lên trong ngày Chủ tịch Hồ Chí Minh đọc Tuyên ngôn Độc Lập, khai sinh ra nước Việt Nam Dân Chủ Cộng Hòa. Hai con người, hai tính cách, hai tài năng của dân tộc luôn dành cho nhau sự trân trọng và quan tâm đặc biệt".

Nhạc sĩ Nguyễn Đình Phúc, tác giả những nhạc phẩm bất hủ như "Tiếng đàn bầu", "Cô lái đò"... (đồng thời còn là một họa sĩ có bộ sưu tập chân dung văn nghệ sĩ - danh nhân đương thời, trong đó có một bức vẽ chân dung Đại tướng ngày Nguyễn Đình Phúc là người học trò của thầy giáo Võ Nguyên Giáp) cũng kể lại một kỷ niệm: " Vào một ngày cuối tháng 6/1989, đột ngột, Đại tướng Võ Nguyên Giáp đi cùng phu nhân và một hai người trợ lý đến nhà tôi, không báo trước, không dẹp đường, hộ tống gì cả. Hồi ấy, tôi cùng vợ và các con đang ở trong một căn phòng 9m2 tại địa chỉ 106 - 108 phố Cầu Gỗ. Quá bất ngờ trước cuộc viếng thăm đến nỗi sau này, cứ mỗi lần nhắc lại kỷ niệm ấy, vợ tôi lại chỉ bản khoản mỗi việc rằng có vĩ nhân như thế đến nhà mà bà chỉ kịp một ấm trà đón khách. Trong cuộc viếng thăm hôm ấy, sau khi xem bộ sưu tập của người học trò năm xưa, đặc biệt là chứng kiến gia cảnh tuy nghèo mà đầm ấm của người nghệ sĩ "lãng tử", Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã xúc động ghi dòng lưu bút tặng người học trò ngay phía sau bức họa chân dung ông: "Căn phòng nhỏ hẹp. Tình cảm bao la. Nào thơ, nào họa. Chúc anh sống mãi cuộc sống thanh cao. Rất xúc động mỗi tình cảm của người học trò năm xưa, ngày nay là người nghệ sĩ tài ba. Đại tướng Võ Nguyên Giáp. 24/6/1989".

Đặc biệt, sinh thời, bài ca Quảng Bình quê ta ơi (của nhạc sĩ Hoàng Vân) là một trong những bài ca được Đại tướng Võ Nguyên Giáp yêu thích nhất.

Có lần giao lưu với lực lượng cán bộ, chiến sĩ công an Quảng Bình, Đại tướng động viên: "Khó khăn nhiều nhưng các cháu luôn phải học tập, luôn cố gắng, khi nào khó khăn quá thì cùng nhau hát bài Quảng Bình quê ta ơi để phấn chấn mà phấn đấu". Những người thân của ông cũng nói rằng trong 1.559 ngày Đại tướng điều trị tại bệnh viện 108, chị em điều dưỡng viên vẫn thường lấy điện thoại mở bài Quảng Bình quê ta ơi cho ông nghe. Những lúc ấy, mắt ông thường rơm rớm lệ...